

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

У статті досліджено вплив особливостей будівельної галузі на порядок побудови системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів на будівельних підприємствах.

Ключові слова: будівництво, особливості будівництва, нематеріальні активи в широкому розумінні, інтелектуальний капітал, земельний сервітут.

Усі підприємства будівельної галузі мають однакову функцію – забезпечувати розширене відтворення суспільного продукту при ефективному використанні капітальних інвестицій. Реалізація цієї функції в сучасних ринкових умовах господарювання є можливою, якщо здійснюється адекватне управління наявним ресурсним потенціалом, наявна максимальна гнучкість при здійсненні виробничо-ринкової діяльності та адаптації до змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі будівельних підприємств.

З настанням світової фінансової кризи стан будівельної галузі можна визнати критичним. Єдиним фактором, який дозволяє підвищити ефективність функціонування таких підприємств, є його нематеріальні активи в широкому розумінні (інтелектуальний капітал), зокрема підвищення колективної роботи працівників будівельних підприємств, стимулювання їх інноваційної та інтелектуальної активності, широке впровадження технологічних інновацій, створення системи професійної компетенції, які сприятимуть вирішенню проблем підвищення ефективності управління будівельними підприємствами.

Водночас відсутність нематеріальних активів у балансі будівельних підприємств призводить до того, що власники не мають інформації про вартість підприємства загалом.

Як зазначає з цього приводу Н. Н. Петухова, вартість будівельної компанії, відображена в балансі, є далекою від ринкової, ми не бачимо всіх цінностей підприємства, які належать йому на правах власності. Як правило, до балансу не вносять такі нематеріальні активи, як товарні знаки, емблеми, якими володіє підприємство, і які можуть бути найважливішими активами. Через так звані "приховані резерви" при оцінці підприємств за чистою балансовою вартістю можуть виникнути проблеми, пов'язані з оцінкою основних засобів по балансу. Тільки з урахуванням всіх необхідних поправок усі ці неточності в оцінці активів можна буде усунути [1, с. 13].

Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що сьогодні найважливішими питаннями, що потребують вирішення в будівельній галузі стосовно нематеріальних активів, є наступні:

- необхідність побудови класифікації нематеріальних активів у широкому розумінні, що дозволить встановити взаємозв'язки між

окремими видами нематеріальних активів будівельних підприємств;

- деталізація процесу створення людських активів на будівельних підприємствах як однієї зі складових нематеріальних активів;
- виявлення основних конкурентних переваг підприємства на ринку та побудови на їх основі системи бухгалтерського обліку ринкових активів будівельних підприємств як однієї зі складових нематеріальних активів;
- створення організаційних передумов для підвищення інтенсивності впровадження внутрішньостворених інновацій та нематеріальних активів в основні господарські процеси будівельних підприємств;
- побудова дієвої системи економічного аналізу ефективності використання нематеріальних активів будівельних підприємств у широкому розумінні.

Розв'язання вищенаведених питань може стати основою для вирішення завдань збереження ресурсного потенціалу будівельних підприємств у вітчизняних умовах розвитку ринкової економіки, а також передумовою для подальшого прогресивного розвитку всієї будівельної галузі України.

Для вирішення всіх вищенаведених питань необхідно передусім встановити галузеві особливості функціонування будівельних підприємств, які впливають на порядок побудови системи обліку нематеріальних активів на таких підприємствах.

Питанням бухгалтерського обліку нематеріальних активів на будівельних підприємствах присвячували увагу Ф. Ф. Бутинець, А. Ю. Грибков, В. А. Єрофеева, З.-М. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, Б. М. Литвин, С. А. Принцева, І. Чалий та ін.

Проведений аналіз позицій дослідників, які займаються вивченням проблем бухгалтерського обліку в будівництві [2; 3; 4; 5; 6; 7], дозволив встановити, що більшістю фахівців не враховується специфіка використання нематеріальних активів у цій сфері. Внаслідок цього наявні в проаналізованих працях підходи до бухгалтерського відображення нематеріальних активів у будівництві майже нічим не відрізняється від обліку нематеріальних активів в інших сферах, що не дозволяє здійснювати ефективне управління ними в сучасних умовах господарювання.

Як показав проведений аналіз діяльності

будівельних підприємств, існують значні проблеми, які зумовлюють необхідність проведення досліджень як специфіки використання нематеріальних активів на таких підприємствах, так і розробки методик їх адекватного відображення в системі бухгалтерського обліку, що забезпечувало б прийняття ефективних управлінських рішень стосовно таких активів.

Існування проблем у сфері обліку нематеріальних активів на будівельних підприємствах також підтвердило дослідження А. А. Тараруєва, яким було виокремлено проблеми, що безпосередньо стосуються облікового відображення нематеріальних активів:

- кількість будівельних підприємств, звітність яких містить відомості про використання інтелектуальних активів, у 2000-2006 рр. не перевищувала 50%, що вказує на те, що переважна їх частина використовувала протягом вказаного періоду неліцензійне програмне забезпечення;
- для більшості груп характерне зростання кількості підприємств, які мають інтелектуальні активи. При цьому найбільший рівень розповсюдження інтелектуальних активів – близько 80-90 % – спостерігається серед проектних установ, що пояснюється специфікою їх діяльності;
- для більшості груп будівельних підприємств, за винятком проектних установ, властиве зростання показників зношення інтелектуальних активів, що свідчить про те, що підприємства цих груп не схильні до оновлення належних їм активів;
- низький рівень вартості об'єктів промислової власності, товарних знаків та інтелектуальних активів інших груп, що не є поширеними серед будівельних підприємств, пояснюється специфікою будівельної галузі;
- у процесі розгляду сутності й призначення інтелектуальних активів, що входять до складу груп "Авторські та суміжні з ними права" та "Інші нематеріальні активи", було встановлено, що будівельними підприємствами до вказаних груп відносяться відповідно програмні продукти (разом з базами даних) і ліцензії на проведення будівельної діяльності;
- за результатами аналізу динаміки загальної вартості програмних продуктів виявлено, що вона у 2000-2002 і 2005-2006 рр. на більш ніж 90-96% складалася з активів, які належали проектним установам, що пояснюється необхідністю широкого застосування ліцензійних програмних продуктів (у тому числі баз даних) у процесі здійснення проектної діяльності в будівництві; порушення цього співвідношення у 2003-2004 рр. пояснюється помилковим віднесенням вартості гудвілу монтажних та пусконаладжувальних установ до групи "Авторські та суміжні з ними права";
- у процесі використання таких активів, як об'єкти промислової власності, права користування товарними знаками й природними ресурсами будівельними підприємствами порушувався порядок амортизації об'єктів, що входять до згаданих груп, про що свідчить незмінність величин їх вартості протягом окремих років періоду, що розглядається;
- широке розповсюдження активів групи "Інші" серед проектних підприємств і таких, що

здійснюють лінійне будівництво та інші будівельні роботи, пояснюється необхідністю отримання ліцензій на проведення таких робіт [8, с. 8-9].

Існування вищенаведених проблем, які не дозволяють здійснювати ефективне управління використанням нематеріальних активів на будівельних підприємствах та управління підприємством загалом, на нашу думку, зумовлено відсутністю адекватних вимогам часу методик бухгалтерського відображення та оцінки нематеріальних активів. Лише за умови побудови дієвої системи обліку нематеріальних активів під час наростання кризових явищ в економіці зможе бути повною мірою реалізований інтелектуальний потенціал будівельних підприємств, що сприятиме розвитку галузі.

Розглянемо особливості будівельних підприємств, які впливають на порядок використання нематеріальних активів.

В. А. Ерофеева та С. А. Принцева виділяють такі особливості будівельного виробництва:

- прикріпленість будівельних об'єктів до землі;
- тривалий виробничий цикл;
- вплив кліматичних умов, метеорологічних показників та інших природних факторів;
- необхідність попередньої переробки первинних матеріалів;
- індивідуальний характер будівництва, що передбачає створення одиничних об'єктів, які є неповторними або не дуже повторюваними [2, с. 16-17].

М. І. Гізатулін виокремлює такі характерні особливості будівельного виробництва:

- нерухомість і територіальну розпорошеність будівельної продукції;
- мобільність виконавців і знарядь праці, ускладнення координації діяльності на майданчиках;
- значна тривалість виробничого циклу;
- різноманіття створюваних об'єктів, багатоваріантність технологічних та управлінських рішень, що приймаються;
- значний вплив природних умов, що збільшує імовірнісний характер системи, необхідність прийняття специфічних управлінських рішень [9, с. 23-24].

Н. І. Бакушева та ін. виділяють такі техніко-економічні особливості капітального будівництва:

- вплив фактору часу на техніко-економічні показники (значна тривалість будівництва);
- вплив природного середовища (кліматичних, інженерно-екологічних, та топографічних умов);
- багатоманітність зв'язків (беруть участь десятки або більше фізичних та юридичних осіб (проектних організацій, заводів, виробників, постачальників матеріалів та обладнання, будівельно-монтажних підприємств, енергетики, банки, інвестиційні компанії тощо)) [10, с. 8-9].

Таким чином, усі особливості діяльності будівельних підприємств пояснюються такими причинами:

- особливим характером продукції будівництва, на процес створення якої впливають природнокліматичні умови, сезонність

- виробництва тощо;
- умовами інвестування грошових коштів у діяльність будівельних підприємств та їх повернення;
- методами управління будівництвом та особливостями технології будівельного виробництва;
- значним впливом макросередовища, що породжує невизначеність, та ризиків, пов'язаних з результатами функціонування будівельних підприємств.

Вищенаведені причини визначають особливості використання нематеріальних активів у процесі функціонування будівельних підприємств.

Розглянемо безпосередній вплив найбільш важливих причин на порядок організації системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів на будівельних підприємствах.

1. Однією із особливостей діяльності будівельних підприємств є прикріпленість будівельних об'єктів до землі. Остання зумовлює необхідність використання такого об'єкта нематеріальних ресурсів, як земельний сервітут.

Відповідно до ст. 395 Цивільного кодексу України [11], сервітут є речовим правом на чуже майно. Згідно зі ст. 401 Цивільного кодексу України [11] визначено, що право користування чужим майном (сервітут) може бути встановлене щодо земельної ділянки, інших природних ресурсів (земельний сервітут) або іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом. Сервітут може належати власнику сусідньої земельної ділянки, а також іншій, конкретно визначеній особі (особистий сервітут).

Сервітут не підлягає самотійному відчуженню окремо від майна, для забезпечення користування яким його встановлено (ч. 4 ст. 403 ЦКУ [11]). Отже, він не може бути самотійним предметом купівлі-продажу, застави тощо. Водночас він може передаватися будь-яким способом спільно з нерухомим майном, стосовно якого було встановлене право на чужу річ. Таким чином, сервітут має додатковий характер щодо первинного права власності на річ, стосовно якої встановлено сервітут.

Вищенаведена особливість зумовлює питання: чи можна за таких умов відносити земельний сервітут до складу нематеріальних активів підприємства? На нашу думку, враховуючи вимоги П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" (п. 9) [12], земельний сервітут не може бути визнаний нематеріальним активом. На цьому також наголошує М. П. Городиський, який зазначає з цього приводу, що "сервітут не відповідає критеріям віднесення активів до нематеріальних активів, а отже не може відображатися у їх складі. У зв'язку з цим запропоновано для суб'єкта господарювання, що є замовником робіт за договором підряду (капітальне будівництво, ремонт, модернізація тощо), відображати вартість встановлення сервітуту у складі відповідних витрат (витрат на капітальне будівництво чи поточних витрат залежно від об'єкту договору підряду) з одночасним їх відображенням у складі позабалансових об'єктів бухгалтерського обліку" [13, с. 8].

Застосування вищенаведеного підходу, що не передбачає визнання земельного сервітуту в якості нематеріального активу, є правильним з позиції

чинного бухгалтерського законодавства. Однак чи дозволяє такий підхід забезпечити надання необхідної інформації управлінському персоналу для управління такими активами? На нашу думку, не дозволяє. А запропоновані М. П. Городиським пропозиції відображення земельних сервітутів у складі об'єктів позабалансового обліку більше спрямовані на здійснення контролю за такими активами, однак не створюють можливості для ефективного управління ними.

Враховуючи необхідність розробки адекватної інформаційної бази для управління земельними сервітутами на основі системи обліку, пропонуємо розглядати їх у якості нематеріальних активів, що зумовлює необхідність уточнення переліку вимог, які визначаються П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" (п. 9) [12] для визнання активів нематеріальними. Зокрема потребує уточнення такий критерій визнання об'єкта ресурсом, як здатність його контролю.

Для того, щоб визнавати земельний сервітут нематеріальним активом, на нашу думку, активами повинні також вважатись і такі, від використання яких очікується надходження майбутніх економічних вигод при їх спільному (нероздільному від інших активів) використанні. При цьому два вищенаведені об'єкти (земельна ділянка та земельний сервітут) дозволяють одержати сукупність економічних вигод від їх використання. Подібний підхід також реалізовано в П(С)БО 7 "Основні засоби": "Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об'єкт основних засобів (п. 4)" [14].

Таким чином, за аналогією, в бухгалтерському обліку земельний сервітут може бути визнаний як окремий об'єкт нематеріальних активів, що дозволяє створити ефективні передумови для управління земельними сервітутами на підприємствах будівельної галузі.

2. Впровадження нових видів інвестування в діяльність будівельних підприємств та необхідність забезпечення їх відображення в системі обліку. З метою удосконалення умов інвестування в діяльність будівельних підприємств слід застосовувати нові форми і види інвестування, зокрема в частині інвестицій в нематеріальні активи та інноваційну діяльність.

Одним із таких видів інвестування є венчурне інвестування, яке передбачає здійснення купівлі професійними інвесторами акцій будівельного підприємства, що реалізує інвестиційний проект. Слід зазначити, що здійснення венчурних інвестицій не орієнтоване на здійснення інвестицій у високотехнологічні будівельні підприємства, ні в підприємства, що знаходяться на початковій стадії розвитку. Беручи на себе високий порівняно із іншими інвесторами ризик, венчурні фонди прагнуть задовольнити очікування інвесторів та потребують високої доходності від здійснених інвестицій. Таку доходність може забезпечити здійснення венчурних інвестицій у ті будівельні підприємства, які вкладають інвестиції в розробку інноваційних будівельних технологій, розвиток інноваційного капіталу підприємств, розвиток людського капіталу працівників будівельних підприємств тощо.

Розвиток людського капіталу стає визначальним

фактором створення нового продукту, оскільки в розвиненій системі інвестиційних проектів у якості основної конкурентної переваги виступають знання, акумульовані в підприємстві.

Дослідження показали, що вкладення в інформаційні технології, а також в інші складові інтелектуального капіталу стали основним фактором успішної реалізації багатьох інвестиційних проектів. Відповідно, останніми роками все частіше конкурентні переваги функціонування будівельних підприємств зумовлені властивостями персоналу, який працює на таких підприємствах, а також ефективністю використання наявного на підприємстві інтелектуального капіталу. В результаті одним із основних напрямів інвестування в будівельну компанію чи в інвестиційний проект повинно стати навчання. Практично всі провідні світові компанії створюють у себе розвинену систему розвитку персоналу, його навчання і підвищення кваліфікації. Здійснення інвестицій у людський капітал будівельного підприємства шляхом його навчання та підвищення кваліфікації виступає критерієм розмежування між успішними підприємствами та підприємствами-аутсайдерами. З часом навчання персоналу стає самостійним фактором формування сприятливого соціального клімату на підприємстві, створює передумови для адаптації до змін зовнішнього середовища та загалом підвищує конкурентоспроможність будівельних підприємств.

Також одним із додаткових управлінських факторів, що забезпечує конкурентоспроможність будівельного підприємства, є формування і реалізація інвестиційної стратегії розвитку будівельного підприємства, спрямованої на залучення таких інвестицій, які сприятимуть встановленню її домінуючого становища на будівельному ринку і підвищення її конкурентоспроможності за рахунок здійснення інвестицій у розробку і адаптацію передових технологій на основі бенчмаркінгового інструментарію (механізмів використання досвіду передових компаній будівельного ринку).

З огляду на вищенаведені нові напрями інвестування, які слід здійснювати для підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств, вважаємо, що необхідною є розробка адекватних методик їх відображення в системі бухгалтерського обліку. Лише створивши теоретико-методологічні передумови для бухгалтерського обліку венчурного інвестування, інвестування в людський капітал підприємства, інвестування в розробку і адаптацію передових технологій на основі бенчмаркінгового інструментарію, ці напрями інвестування можна без перешкод упроваджувати в практичну діяльність будівельних підприємств.

3. Зростання ролі людського капіталу при управлінні будівництвом та в процесі будівельного виробництва, що зумовлює необхідність його визнання як об'єкта бухгалтерського обліку. Одним із визначальних факторів прогресивного розвитку будівельних підприємств у сучасних умовах господарювання є зосередження особливої уваги на людському капіталі їх працівників.

Це також підтверджує І. С. Маліков [15, с. 3-4], на думку якого будівельна індустрія є однією із найбільш багатоманітних і складних галузей із позиції впровадження сучасних методів управління людськими ресурсами, а людський капітал будівельної

організації є основою її динамічного і конкурентного потенціалів, що робить його джерелом можливостей для стійкого розвитку будівельної організації і головним фактором впливу в системі забезпечення її конкурентоспроможності.

Існування такої ситуації пов'язано з тим, що в сучасній вітчизняній практиці успішні будівельні підприємства все більш активно переходять від реалізації індивідуальних будівельних проектів, до формування динамічної системи інвестиційних проектів, яка постійно розвивається та удосконалюється. За таких умов наявні знання, що зберігаються в інформаційній системі будівельного підприємства, стають основним джерелом досягнення позитивних результатів функціонування будівельного підприємства. Основним генератором і носієм такого знання є людина, здатність якої до праці, її вміння і навички, професійна кваліфікація, повинні бути визнані в якості нематеріальних активів, зокрема людських активів.

У сучасних умовах господарювання посилення ролі людського капіталу в діяльності підприємств та активізація інвестування в нього є характерними рисами управління інноваційними процесами на підприємствах будівельної галузі. Унаслідок цього нематеріальні активи, зокрема інтелектуальний капітал, стає одним із найважливіших факторів підвищення ефективності функціонування будівельних підприємств та зростання його вартості.

З цього приводу А. А. Кохан наголошує, що "в сучасних умовах рівень розвитку економіки, її конкурентні переваги визначаються накопиченням і реалізованим людським капіталом. Пріоритетним джерелом економічного зростання стають інвестиції в людський капітал, у рівень його освіти, кваліфікацію, здоров'я і соціальну відповідальність [16, с. 305]. У результаті чого автор доходить до думки, що різноманітні варіанти інтелектуальної діяльності будівельного комплексу України загалом тісно пов'язані із основними напрямками його виробничо-ринкової діяльності, одним із яких є розвиток людського капіталу працівників будівельних підприємств.

Подібної думки також дотримується О. А. Тарасевич, яка вважає, що інтелектуальний капітал будівельної фірми як унікальна комбінація інтелектуальних ресурсів є основою для її динамічного потенціалу і здійснює вплив на формування її конкурентних переваг [17, с. 10]. Виходячи з того, що однією із визначальних складових інтелектуального капіталу будівельної фірми автор виділяє людський капітал, для ефективного управління будівельними підприємствами та забезпечення їх конкурентоспроможності необхідним є створення системи інформаційного забезпечення управління цим видом капіталу, зокрема забезпечення його відображення та оцінки в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

4. Вплив мікро- і макросередовища на функціонування підприємств будівельної галузі, що визначає необхідність відображення в обліку ринкових активів як складових нематеріальних активів підприємства. У результаті переходу до ринкової моделі господарювання відбулись істотні зміни у виробничій структурі будівельної галузі. На сьогодні для неї характерний розвиток різних організаційно-правових форм будівельних

підприємств. Основним фактором, що викликав трансформації у функціонуванні будівельної галузі, стали визначальні зміни обсягів і джерел фінансування будівельних робіт, першочергове залучення приватних інвестицій.

В умовах формування ринкової економічної системи в будівельній галузі значно зросли вимоги до будівельних підприємств з точки зору їх конкурентоспроможності та ефективності функціонування. Це стало однією із передумов для підвищення рівня організації технологічного циклу при будівництві середніх та великих будівельних об'єктів рівного призначення на основі використання сучасних принципів і методик управління.

Однією із основних вимог, що висувуються до будівельних підприємств у вітчизняних умовах розвитку ринкової економіки, є гнучкість і можливість швидкої і адекватної адаптації до умов мікро- і макросередовища. Саме це викликає необхідність формування нової стратегії розвитку будівельних підприємств, визначальне місце в реалізації якої займають нематеріальні активи.

Для адекватної реакції на зміни, що відбуваються в мікро- і макросередовищі, до складу бухгалтерського обліку мають бути залучені ринкові активи у вигляді внутрішньо створених торгових марок, що не підтримується П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" (п. 9) [12].

Будівельними підприємствами досить часто використовуються торгові марки (знаки для послуг), для оцінки яких у системі обліку необхідно враховувати техніко-економічні показники та особливості передачі прав на нього, однак, через обмеження вітчизняного законодавства, це лише торгові марки, одержані зі сторони. Для ефективного управління будівельними підприємствами значну увагу також слід звернути на внутрішньо створені торгові марки, які є основним індикатором змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі.

Унаслідок цього система бухгалтерського обліку будівельних підприємств повинна надавати інформацію не лише про внутрішнє середовище будівельного підприємства, а й про зовнішнє. Необхідність виділення у складі системи обліку об'єктів, які виступатимуть індикаторами зовнішнього середовища, зумовлюється також специфікою діяльності будівельних підприємств. Зокрема, багатоманітність підприємств, задіяних у будівництві одного об'єкта, наявність суворих взаємозв'язків і чіткої послідовності операцій, пов'язаних з будівництвом, наявність невизначеності та ризиків, зумовлених довготривалістю будівництва, потребують удосконалення чинної методики бухгалтерського обліку нематеріальних активів шляхом внесення до їх складу ринкових активів (внутрішньо створених торгових марок та конкурентних брендів, взаємовідносин з клієнтами та партнерами, клієнтських баз даних, ділової репутації підприємства тощо).

Впровадження таких видів активів у систему бухгалтерського обліку будівельних підприємств дозволить побудувати систему управління такими підприємствами на основі концепції інтелектуального капіталу. А це, як зазначає Д. А. Губкіна [18, с. 434], дозволяє дещо по іншому подивитись на прибуток підприємства. Зокрема, з огляду на такий підхід передбачається, що прибуток створюється не лише на

будівельному підприємстві, а вже разом із його клієнтами. Таким чином, розвиток системи бухгалтерського обліку на основі впровадження до її складу ринкових активів також дозволяє задовольнити інформаційні потреби менеджерів, які здійснюють управління взаємодією із клієнтами будівельних підприємств.

Висновки та пропозиції.

1. У дослідженні доведено, що специфіка будівельної галузі впливає на порядок побудови системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів на будівельних підприємствах. Цей вплив відбувається через існування наступних специфічних рис, якими характеризується діяльність будівельних підприємств:

- особливий характер продукції будівництва;
- умови інвестування грошових коштів у діяльність будівельних підприємств;
- методи управління будівництвом та особливостями технології будівельного виробництва;
- вплив середовища, що породжує виникнення невизначеності та ризиків, пов'язаних з результатами функціонування будівельних підприємств.

2. Основними специфічними рисами бухгалтерського обліку нематеріальних активів у будівельних підприємствах, існування яких пов'язано із особливостями їх функціонування, є:

- необхідність відображення в системі обліку земельних сервітутів як нематеріальних активів будівельних підприємств;
- впровадження нових видів інвестування в діяльність будівельних підприємств та необхідність забезпечення їх відображення в системі обліку;
- зростання ролі людського капіталу при управлінні будівництвом та в процесі будівельного виробництва, що зумовлює необхідність його визнання як об'єкта бухгалтерського обліку;
- вплив мікро- і макросередовища на функціонування підприємств будівельної галузі, що визначає необхідність відображення в обліку ринкових активів як складової нематеріальних активів підприємства.

Список літератури

1. Петухова, Н. Н. Инвестиционная привлекательность в системе стоимостной оценки организаций строительного комплекса: дис. на соискание ученой степени к.э.н. специальность: 08.00.05- Экономика и управление народным хозяйством: управление инновациями и инвестиционной деятельностью / Петухова Н. Н. – Ставрополь, 2004. – 170 с.
2. Ерофеева, В. А. Бухгалтерский учет в строительстве (с элементами налогообложения) / В. А. Ерофеева, С. А. Принцева. – М.: Юрайт-Издат, 2004. – 517 с.
3. Чалий, І. Будівельний облік для профі: секрети майстерності. – Х.: Фактор, 2006. – 424 с.
4. Середа, К. Н. Бухгалтерский учет в строительстве / К. Н. Середа / Серия «Библиотека бухгалтера и аудитора». – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 448 с.
5. Бухгалтерский учет в строительстве / В. В. Голубев, В. М. Никитин, Д. А. Никитина, И. М. Ряхов. Курс лекций. – М.: РГОТУПС, 2003. – 120 с.
6. Грибков, А. Ю. Бухгалтерский учет в строительстве: практ. пособие / А. Ю. Грибков. – 5-е изд., испр. – М.: Омега-

Л, 2007. – 406 с.

7. Асаул, А. Н. Управление затратами в строительстве: учеб. пособие / А. Н. Асаул, Е. Г. Никольская. – СПб.: СПбГАСУ; М.: Изд-во АСВ, 2007. – 299 с.
8. Тараруєв, Ю. О. Удосконалення механізму оцінки інтелектуальних активів будівельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н., спеціальність 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (економіка будівництва) / Ю. О. Тараруєв. – Харків, 2008. – 22 с.
9. Гизатуллин, М. И. Бухгалтерский и налоговый учет в строительных организациях / М. И. Гизатуллин. – М.: "ГроссМедиа", 2005. – 288 с.
10. Экономика строительной отрасли : учеб. для студ. сред. проф. учеб. заведений / [Н. И. Бакушева и др.]. – М.: Издательский центр "Академия", 2006. – 224 с.
11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. № 435-IV, зі змінами та доповненнями.
12. Нематеріальні активи : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 із змінами і доповненнями від 25.09.2009 року № 1125.
13. Городиский, М. П. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль операцій за договорами підряду: організація та методика: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н., спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / М. П. Городиский. – Житомир, 2011. – 19 с.
14. Основні засоби : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92.
15. Маликов, И. С. Оценка компетентности руководителей: проблемы и решения развития интеллектуального капитала организаций: на примере строительных организаций концерна "Алтайпромстрой": дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / Иван Сергеевич Маликов. – Барнаул, 2006. – 153 с.
16. Кохан, А. А. Формирование интеллектуального потенциала в строительной отрасли региона / А. А. Кохан // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. – 2010. – № 92. – С. 303-317.
17. Тарасевич, Е. А. Разработка концепции диагностирования интеллектуального капитала строительной организации как условия обеспечения ее конкурентоспособности: автореф. дис. на соискание ученой степени к.э.н. специальность: 08.00.05 - Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами - строительство) / Е. А. Тарасевич. – СПб., 2009. – 22 с.
18. Губкина, Д. А. Роль интеллектуального капитала в эффективности инвестиционных проектов / Д. А. Губкина // Коммунальное хозяйство городов : Научно-технический сборник. – № 85. – 2008. – С. 433-438.

РЕЗЮМЕ

Вакун Оксана

Влияние особенностей строительной отрасли на бухгалтерской учет нематериальных активов

В статье исследовано влияние особенностей строительной отрасли на порядок построения системы бухгалтерского учета нематериальных активов на строительных предприятиях.

RESUME

Vakun Oksana

Influence of features of the construction industry on the accounting of intangible assets

The paper investigates the influence of features of the construction industry on the order of the system of accounting of intangible assets in construction enterprises.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2012 р.